

ESTELA DE CARLOTTO

«No és possible que algú amb sentit comú digui que s'ha d'oblidar»

Gairebé dos anys després d'haver trobat el seu nét, Estela de Carlotto (Buenos Aires, 1930), presidenta d'Abuelas de Plaza de Mayo, és un símbol viu de la lluita per la memòria, de la batalla contra l'oblit. Des de fa ben poc ja besàvia, encara conserva la lucidesa.

*Entrevista de Nicolas Tomás
Fotografies de Jordi Play*

Ens rep a la Casa Amèrica Catalunya, on després pronunciarà una conferència sobre drets humans, veritat i justícia. Gairebé amb el cronòmetre a la mà. Perquè, malgrat que ja ha estat a Barcelona cinc o sis vegades -no ho recorda amb exactitud-, encara l'esperen una desena llarga de compatriotes que viuen a la capital catalana. El dia anterior ha estat a Olot, el dia de la trobada ha visitat Ada Colau a l'Ajuntament de Barcelona i l'endemà agafa un avió cap al Marroc. Als seus 85 anys ja necessita bastó, però la resta no ha canviat. Conserva la mateixa lucidesa i el mateix esperit combatiu de fa més de tres dècades. "Si anem amb bastó és

perquè mai ens agenollem", recorda als qui la voldrien de genolls.

—Va ser tan cordial com es va dir, la reunió amb el nou president Mauricio Macri?

—Va ser una entrevista forçada... Els organismes de drets humans havíem demanat audiència per carta per exposar-li les nostres demandes. Algú del seu entorn ens va respondre que no tenia temps per rebre'ns i que, d'ara endavant, ens dirigíssim a la Secretaria de Drets Humans.

Va ser molt indignant. Finalment va trucar-nos i va citar-nos el cap de gabinet, Marcos Peña, que és un personatge important però no és el president. A nosaltres sempre ens han rebut els pre-

sidents... Vam parlar amb ell i el tema va quedar allà.

—Però finalment es va reunir amb Macri.

—Va passar el temps i va anunciar-se la visita del president Hollande. La veritat és que França, els seus presidents i el seu poble, sempre han estat molt solidaris, i ell volia trobar-se amb les Abuelas de Plaza de Mayo. Especialment amb mi i el meu nét. Tot això ho van saber i, abans que vingués, el president va dir que ens rebria. Ens va rebre amb el seu gabinet de drets humans. Va haver-hi una salutació freda, molt distant, i una conversació en què ell va parlar molt poc, amb respostes molt lacòniques.

→ Va escoltar i, no sé si va ser efecte de la xerrada, el cert és que quan va acabar la nostra audiència estava més distès, més simpàtic. Llavors la salutació va ser més cordial, la seva cara va canviar. Per a nosaltres aquesta reunió era necessària.

—Però tan sols tres mesos després de prendre possessió ja va dir que representava un retrocés en drets humans.

—Hi ha una paràlisi i un retrocés, perquè s'ha acomiadat molta gent que treballava en aquest tema, s'ha abandonat el pagament dels subsidis... Però jo vull deixar clara una cosa: no vull parlar malament del meu Govern fora del meu país. He de fer-ho al meu país, perquè la meua lluita està allà. Vull que quedi ben clar que, des de l'Estat, ens tracten bé i ens respecten. Fins ara les respostes, del que hem demanat, almenys han tingut ressò. Però estem preocupats perquè en certa manera es volen banalitzar els drets humans, barrejant-los amb altres violacions.

—Com la discussió sobre el nombre de desapareguts...

—Clar. Tot això va ser efecte del terrorisme d'Estat. Això no és el mateix que altres delictes, que també cal criticar-los i censurar-los. Aquí hi ha un deute de 40 anys: 30.000 persones no van tornar. Van crear-se desenes de camps de concentració. Encara les Abuelas estem buscant 400 nèts. Es vol diguem que banalitzar.

Volen que els militars se'n vagin a casa perquè són vells. De cap manera! Són perillosos, perquè conspiren, fan aliances... En els judicis orals i públics que es fan a tot el país, on són condemnats amb tot el procés legal comú, no confessen res. No parlen. No se'n penedeixen. I diuen que ho tornarien a fer si fos necessari. Són perillosos!

—En perspectiva, a l'Argentina s'ha fet tot el que podia fer-se?

—Si haguéssim tingut una democràcia sense lleis d'impunitat, sí. Però vam tenir, durant el primer Govern constitucional, dues lleis d'impunitat. Van ser jutjats i després tots van ser posats en llibertat. I amb el segon Govern va venir un indult

➤ UNA HISTÒRIA AMB FINAL FELIÇ

Com les Madres de Plaza de Mayo, les Abuelas de Plaza de Mayo anaven cada dijous a la plaça de Mayo de Buenos Aires a reclamar on eren els seus. L'associació va néixer el 1977, un any després d'establir-se la dictadura cívico-militar argentina (1976-1983). El seu objectiu era i és localitzar i restituir a les seves famílies legítimes tots els nens segrestats-desapareguts. Es calcula que van ser més de 30.000, les persones desaparegudes. Fins ara han pogut recuperar la identitat de 119 nèts. Però en falten més de 400.

general. Els criminals eren al carrer. Només nosaltres podíem portar-los a la presó, perquè el delicte de robatori de nadons no va ser perdonat. Però això no era suficient. Vam perdre 20 anys.

—Fins que van arribar els Kirchner?

—Sí. En venir el Govern de Néstor, que es proposa els drets humans com a bandera d'Estat, es declaren inconstituci-

Estela de Carlotto, reconeguda amb el Premi de Drets Humans de les Nacions Unides el 2003, aviat va convertir-se en la seva cara més visible. No va ser fins al 5 d'agost de 2014 que va poder reunir-se amb el seu propi nét, Ignacio Montoya Carlotto. És fill de Laura, la filla d'Estela de Carlotto, segrestada i desapareguda per obra de la dictadura després de donar a llum Guido, nom que volia per al seu primogènit. Finalment va conservar el nom de la família adoptiva, Ignacio, però va restituir els seus cognoms biològics.

De la vida de De Carlotto va sortir un film, *Verdades verdaderas*, de l'argentí Nicolás Gil Lavedra, filmat el 2011, abans de trobar Ignacio. Potser caldria reeditar-lo per incloure-hi el final feliç.

onals aquestes lleis i el Govern comença a rebre'ns, a entendre'ns, a donar-nos respostes... A fer valer aquella lluita. Aquell temps, que va acabar el desembre passat, va ser un temps de primavera política. I ara sembla que estem anant cap enrere, malauradament.

—A Espanya acostuma a posar-se l'Argentina com a exemple de com

«*Jo he canviat amb el dolor, amb la ferida que no es tanca, però amb la voluntat de la veritat, la memòria i la justícia, sense claudicar*»

s'haurien de fer les coses amb el franquisme.

—Certament. I estem molt agraïts amb Espanya, amb el poble espanyol i alguns governs, perquè sempre van ajudar-nos. Amb Baltasar Garzón a l'Audiència Nacional vam tenir la condemna a un policia, que està pres a Espanya. I ara nosaltres col·laborem també amb els qui volen que no s'oblidi el que va passar durant el franquisme...

—Però sembla mentida que un país que, amb Garzón, va voler jutjar Pinochet o la dictadura argentina, hagi d'anar a l'Argentina per jutjar la seva pròpia dictadura.

—Si el Govern actual no accepta que es busqui la veritat, la reparació... Els nés dels assassinats pel franquisme volen trobar les restes dels seus avis. És un dret humà! A més a més, també van ser segrestats milers de nens, que van ser separats de les seves famílies. Si el poble ho reclama, no es pot dir que no. Nosaltres, que hi estem com a querellants, fem un judici contra l'Estat espanyol per ajudar els espanyols. Si Espanya va fer aquests passos per l'Argentina, els ha de fer pel seu propi país!

—Quin futur li veu, a la querella argentina?

—Ja veurem com avança, quin és el seu camí. El poble demana saber la veritat. Si ho fem és perquè hi ha esperança. Tenim fe que alguna cosa passarà. Jo sempre dic que sembla una pastora evangèlica, però és que a vegades el dolor sembla que deixi com una sensació d'odi o venjança. I això no porta enlloc.

—En un reportatge en aquesta casa, els qui van impulsar un banc genètic a Catalunya similar a l'argentí, denuncien la falta d'interès per obrir les fosses. Només se n'han exhumat tres de les 344 documentades.

—Justament fa uns anys, aquí a Barcelona, se'm va apropar un grup de nés d'assassinats pel franquisme. Volien recuperar les restes dels seus avis i ens van preguntar què podien fer. Els vaig aconsellar que es constituïssin formal-

ment i fessin un banc de dades de les famílies que busquen els seus familiars per poder comparar quan trobessin un cos. I van fer-ho, però no ho tenen fàcil. Sembla que hi ha reticència a permetre que s'obrin les fosses...

—Parlen sempre de “no obrir velles ferides”.

—Però és que, si hi ha una ferida, és perquè hi ha alguna cosa oberta. Si la ferida no va tancar-se és perquè hi ha algú que demanda, algú que està patint. Les convencions internacionals que subscriuim són clares: cal col·laborar on va haver-hi desaparicions i morts per donar resposta als familiars.

—No sé si va seguir el debat sobre el monument franquista de Tortosa, que va ser mantingut després d'una votació popular, en contra de la llei de memòria històrica.

—I això el poble va acceptar deixar-ho? Tot el poble?

—Més del 50%, sí.

—Com ho van argumentar?

—Que li donarien un altre significat, el reinterpretarien.

—Que hi posin una llegenda a sota: “Aquest va ser un traïdor, un tirà que va sotmetre el poble durant quaranta anys”. Si la voluntat popular és aquesta, és trist, perquè vol dir que hi ha por o desinformació. Si hi ha lleis que diuen que s'ha de retirar, cal fer-ho, sense preguntar.

—És possible una democràcia sense memòria?

—No. Una democràcia, sense memòria, és una democràcia perillosament dèbil. Perquè en qualsevol moment, en perdre la memòria, les coses es repeteixen. El que s'oblida es repeteix. Així és la història. Tenir memòria no és fomentar odi ni venjança ni res. Simplement que el que va cometre un delictes el pagui. I per això està la justícia. Humanament és impossible negar-ho.

—A vegades, sembla que hi ha qui treballa per a l'oblit.

—Clar, perquè els convé. Quan algú treballa per a l'oblit, sospitin, perquè no és possible que algú amb sentit comú

digui que s'ha d'oblidar. Si li passés a ell, no diria el mateix. És malintencionat o ignorant.

—Quin és el llegat de les dones que cada dijous anaven a la Plaza de Mayo?

—El llegat està escrit, està filmat, està documentat... És una lluita de dones per molt amor als fills i a la pàtria. Són 40 anys de lluita. I no ha estat en va. Mai no callarem. No ens quedem quietes. Sempre estem en alerta.

—Sense les dones, els homes no haurien estat capaços?

—Potser sí, però haurien desaparegut. En canvi, a nosaltres ens van dir que érem boges, que érem tontes, fins i tot que érem dones i ens cansàiem i aniríem a casa a plorar. Van equivocar-se.

—Vostè, sens dubte, no és la mateixa de fa quaranta anys.

Per descomptat que no. Jo he canviat amb el dolor, amb la ferida que no es tanca, però amb la voluntat de la veritat, la memòria i la justícia, sense claudicar. La realitat és que llavors no m'interessava la política. Votava quan em deixaven, perquè hem tingut dictadures des de 1930. No estava ben formada políticament, perquè em van educar com em van educar.

—Algun cop va sentir-se amb ganes de llençar la tovallola?

—Només un cop. No recordo ben bé per què, vaig dir-li al meu marit: “Em sembla que no hi aniré més.” I ell em va dir: “No, has d'anar-hi!”. Li vaig fer cas, i encara segueixo, als 85 anys. Aquesta feina la faré mentre visqui.

—Aviat farà dos anys que va conèixer el seu nét Ignacio. Ha canviat la seva vida des de llavors?

—Sí. Va ser l'alegria més gran de la meua vida. Vaig pensar en la Laura, la meua filla, allà on estigui estarà en pau. El nét va recuperar la seva identitat. Estem molt bé. Ja és pare, acabava de tenir una nena...

—Vostè ja és bisabuela de la Plaza de Mayo!

—[Riu.] Sí, sí! Estic molt feliç. Va canviar-me la vida. Però continuo com sempre, treballant incansablement. •